

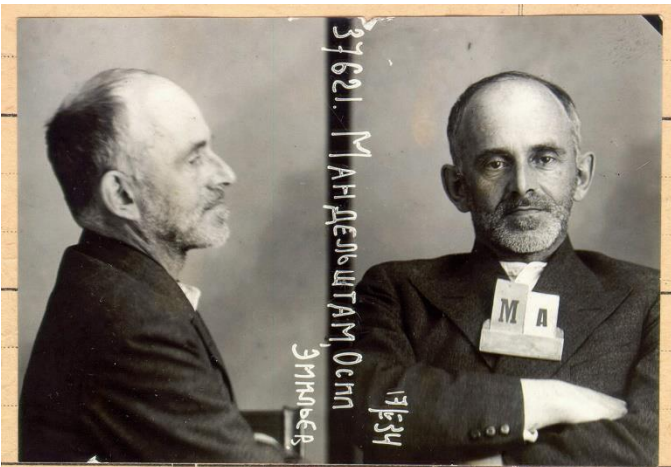
Adrian Grauenfels

Osip Mandelstam - Zgomotul timpului său

Și noaptea asta, ajută-mi, Doamne, să rămân viu,

Căci mă tem pentru viață, pentru robul tău anume...

De trăiești în Petersburg - parcă-ai dormi-ntr-un sicriu.

Osip Mandelstam se numără printre cei mai importanți poeți ruși ai secolului XX. S-a născut la Varșovia, în Polonia, în jurul anului 1891, dar curând după aceea familia s-a mutat la Sankt-Petersburg, Rusia. În Sankt Petersburg, tatăl sau era comerciant de piele și blană - cumva, familia a reușit să trăiască relativ liberă de ostilitățile antisemite, care erau atunci omniprezente. Mandelstam a studiat în cele din urmă la renumita școală Tenishev din oraș, dar nu a reușit să se distingă. Continuând studiile în străinătate, a asistat la cursuri atât la Sorbona din Paris, cât și la Universitatea din Heidelberg, Germania. Întors acasă, Mandelstam - în ciuda evreismului și a slabelor sale note căpătate la Tenishev - a fost acceptat la

Universitatea din Sankt Petersburg, o instituție exclusivist creștină. În acest timp, la începutul anilor 1910, Mandelstam fusese deja publicat și contribuia la Apollo, cel mai important jurnal literar din Sankt Petersburg. În 1913 a publicat prima colecție de versuri, Kamen - tradus "Piatra", care l-a plasat imediat în categoria poeților ruși de seamă. În epoca în care Kamen a fost publicată pentru prima dată, simbolismul era forma dominantă a expresiei poetice rusești. Mandelstam, renunță la stilul simbolist și la aspectele sale metafizice, oculte. Poemele sale au fost expresii directe ale gândurilor, sentimentelor și observațiilor. Ca atare, Mandelstam a fost clasat ca un acmeist, poeziile sale fiind recunoscute a fii înrădăcinate în intuiție și în perspectiva umanistă. Mandelstam însuși descrie stilul său acmeist ca fiind "organic".

Din nefericire pentru Mandelstam, anii 1910 nu au fost deloc prielnici pentru a-și consolida poziția de poet în Rusia. Primul război mondial a catalizat la sfârșitul său izbucnirea revoluției. Bolșevicii, care erau ei înșiși divizați, și-au asumat controlul asupra țării și au început curând să folosească artele - dar și artiștii - în scopuri propagandistice. Pentru Mandelstam, care a sprijinit ideile bolșevicilor, înrolarea poeziei sale la o cauză politică, s-a dovedit imposibilă. Departe de a-și adapta poezia în scopurile politice recomandate de noul guvernământ al Rusiei, Mandelstam a persistat în a scrie o poezie care a promovat propriul umanism, profund și personal. Prin urmare, el devine în curând obiectul criticii și a atacurilor artiștilor, cei aliniați la noua ordine. În anii 20, bolșevicii au stabilit statul comunist al Uniunii Sovietice. Mandelstam a refuzat să-și vândă arta în scopuri politice. În 1922 Mandelstam a publicat "Tristele", o colecție care ridică individului asupra maselor și iubirea peste

camaraderie. Aceste poezii, departe de a afirmă idealurile noului stat, sunt personale, chiar dureroase. Este clar din poemele din volumul "Tristele" că, în această perioadă de mișcări sociale apocaliptice poetul este preocupat de starea artelor, poezia, cuvântul. Întrebarea pe care și-o pune adesea era: va supraviețui poezia?" Mandelstam a devenit cum era firesc, victima incriminării din partea noilor comuniști- instalați la putere. Îi era greu să-și publice poeziile în reviste literare și, eventual, a recurs la scrierea de cărți pentru copii. Dar în 1925, în ciuda adversității considerabile, Mandelstam a publicat "Zgomotul Timpului", o colecție de povestiri autobiografice, afectate de influențele cultural staliniste exercitate asupra adolescentului. În 1928, Mandelstam, în ciuda represaliilor oficiale, a reușit să producă trei volume suplimentare: Ștampila egipteană; Poezii, o altă colecție de versuri despre suferința evreilor, și "Despre poezie", o colecție de eseuri critice. Ștampila egipteană, a comentat Clarence Brown în "Jurnalul Slavic est-European", este "exemplul unic al prozei narative a lui Mandelstam și unul dintre puținele exemple de ficțiune suprarealistă care se regăsește în toată literatură rusă". Un mare scandal izbucnește pe marginea acestor cărți. Mandelstam este acuzat de plagiat, iar statul montează o campanie împotriva poetului care protestează vehement, alimentând presa dornică de sânge. Scandalul se rezolvă prin decizia de a exila cuplul, Osip și soția sa Nadejda, ca jurnaliști în Armenia. Nadejda a scris două eseuri despre viața lor sub regimul stalinist represiv: "Speranța contra speranței" (1970) și "Speranța abandonată" (1974), ambele au fost publicate în vest.

Reîntors în 1930 din exil, Mandelstam

devine centrul persecuțiilor comuniste. Toți poeții neconformiști plătesc prețul nealinierii: Ahamtova este interzisă, Maiakovsky se sinucide, iar Mandelstam ca și Boris Pasternak renunță la poezie și trece la proză. Publică "O călătorie în Armenia" în care descrie cu metafore și aluzii experiențele avute acolo. Volumul este respins de autorități iar editorul revocat din funcție. În 1933 Mandelstam comite curajul de al numi pe Stalin ucigaș. Imediat este arestat, torturat fizic și psihologic. Amicii lui considerau că va fi executat, dar poetul Buharin, agreat de Soviete, intervine și din nou Mandelstam este forțat la domiciliu în Urali. Era perioada în care Stalin își lichida adversarii și chiar și pe cei membri ai partidului său. Exilul se termină în anul 1937, se întoarce la Moscova unde avea o casă, ca să afle că i-a fost confiscată de stat. Slăbit și deprimat poetul este internat într-un sanatoriu de unde este arestat și expedit în labirintul câmpurilor de muncă sovietice din Gulag, de unde dispăre. Oficial s-a declarat că a murit de un atac de inimă. După moarte devine recunoscut, tradus și prețuit în vest și declarat unul din cei mai mari poeți moderni ai secolului XX. A fost un poet de o mare sensibilitate, preocupat de patrimoniul cultural și moral al Rusiei. Impactul operei lui face valuri și azi.

Leningrad *

Revenii în orașul meu, pân-la lacrimi
cunoscut, în toate,
Până la nervuri, până la ale copilului
"maimuțe" umflate.

Te-ai întors aici, așadar înghite cât mai
mult și repede
Untura de pește din fluviale felinare
leningrădene.

Află urgent ziulica de decembrie, în care din nou
Grețos strop de dohot e mestecat în gălbenuș de ou.

Petersburg! Eu încă nu vreau, nu vreau să mor;
Tu ai toate numerele mele de telefon neliniștitor.

Petersburg! Eu mai am încă multe, multe adrese
La care voi găsi ale morților glasuri stinse, funeste.

Eu trăiesc pe o scară neagră, și în tâmplă,
de ori o mie,
Mă lovește, rupt cu tot cu carne, zbârnâitul
de soneie,

Și noaptea-ntregă aștept oaspeți scumpi să vină pe cărărușă,
Noapte-ntregă mișcând din cătușele lăntișorului de la ușă.

****Paul Celan - O Seară la Brest**

La Brest, înainte de apusul înflăcărat
în cortul din care sare leul
acolo ți-am auzit cântecul
acolo te-am văzut, Mandelshtam

Cerul atârna peste potecă
Pescărușul se rotea peste macarale
iar cântecul tău se numea întotdeauna
"Baobab"

Am salutat tricolorul
cu vorbe rusești potrivite
erau lucruri pierdute
și lucruri bune de păstrat
inima, era un locaș
care bătea puternic și repede...

În timpul nopții,
atunci când pendulul iubirii bate
între întotdeauna și niciodată,
cuvântul tău vine să se alăture lunilor inimii
și ochiul tău albastru,
e furtuna care trânteste cerul pe pământ.

În pădurea îndepărtată, e o livadă de vise,
înnegrită
Expirația ne mângâie
și vidul gonește spațiul, la fel de enorm
ca și expectanțele viitorului.

Acela, care acum se scufundă și se ridică
Îngropat, se ridică pentru ochiade initime:
sărut între orbi, cu privirile încrucișate,
tulburi, așa cum stăm
și mestecăm timpul cu gura.

* traducere: Leo Butnaru

** traducere Adrian G

Text: A Grauenfels